

This is an electronic reprint of the original article. This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

SFP:s konfrontation med ytterhögern är inte ny

Braskén, Kasper

Published in:
Vasabladet

Published: 27/08/2023

Document Version
Accepted author manuscript

Document License
Publisher rights policy

[Link to publication](#)

Please cite the original version:

Braskén, K. (2023). SFP:s konfrontation med ytterhögern är inte ny. *Vasabladet*.
<https://www.vasabladet.fi/Artikel/Visa/712820>

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

SVENSKA FOLKPARTIETS KONFRONTATION MED YTTERHÖGERN ÄR INTE NY

Sommaren 1930 var SFP tudelat i en högerfalang för samarbete med ytterhöger och en liberal falang som såg det som en ohelig allians. Låter det bekant?

För knappt hundra år sedan konfronterades Svenska folkpartiet med ytterhöger för första gången i finsk rikspolitik. Det orsakade en djup konflikt inom SFP som hotade att splittra hela partiet. Historien behöver inte upprepa sig, men en djupare historiemedvetenhet kan vara till nytta för att analysera dagens politiska kris då SFP måste ta ställning till sitt samarbete med ytterhögerpartiet Sannfinländarna.

Försvaret av finlandssvenskans ställning har sällan passat ihop med den finska ytterhögers idévärld. Per definition betraktar den alla "främmande" etniska grupperingar och kulturer som ett slags virus som försöker korrumpiera den finska nationen. Förhållandet mellan ytterhöger och SFP har egentligen bara rubbats under exceptionella omständigheter då Samlingspartiet och mittenpartierna har försökt bilda regering med stöd av ytterhöger.

Under 1920-talet kunde ett borgerligt block formas enbart om SFP medverkade. Det fanns bara ett litet problem. Både Samlingspartiet och Agrarförbundet (dagens Centerparti) hade anammat den äkt-finska rörelsens program som motarbetade svenskans position i Finland och byggde upp en mur gentemot det borgerliga SFP som man i annat fall skulle ha haft många delade intressen med. SFP:s tilltänkta plats inom det finsk-borgerliga blocket var minst sagt obekvämt. Enligt friherre Ernst von Born, mångårig partiledare i SFP, var partiet tvunget att under mellankrigstiden förflytta sig från den politiska höger mot den politiska mittfåran just på grund av de finska borgerliga partiernas inställning till svenskan. Det öppnade i stället upp nya samarbetsmöjligheter mellan SFP och social-

demokraterna. SFP var då visserligen tvunget att göra socialpolitiska eftergifter, men å andra sidan kunde man samarbeta med en part som verkligen respekterade nationella minoriteters rättigheter.

Men politiken slutar aldrig att överraska: Lapporörelsen – ytterhögerkraften som uppkom i december 1929 – påtvingade språkneutralitet i det finska borgerliga blocket. Man utnyttjade hotet från kommunismen som en orsak till att prioritera borgerlig politik - framom finsk nationalistisk språkpolitik. Äktfinskheten lades därmed på hyllan av de finska borgerliga höger- och mittenpartierna.

Högerkrafterna inom SFP jublade. Hindret för det finsk-svenska borgerliga samarbetet verkade vara bortblåst. Inflytelserika högerkrafter inom SFP började förtala den tidigare SFP-ledningens orientering mot vänstern och anklagade SFP:s liberala ledare för samröre med kommunisterna! För att försäkra SFP om att språkstriden verkligen var över, lär Agrarförbundet ha meddelat SFP:s ledarskap att en ”välvillig hållning” gentemot ytterhögerens krav från SFP:s sida kunde belönas med borgfred i språkfrågan.

Den liberala vingen inom SFP sattes därmed i en otroligt utmanande sits: Man bejakade å ena sidan den borgerliga politiken, men alliansen med ytterhögeren framstod som ytterst riskabel. Kunde man lita på ytterhögerens ord? Var samarbetet det bästa sättet att försvara finlandssvenska intressen? Situationen låter bekant.

Ernst von Born var övertygad om att ytterhögerens neutrala inställning till svenskan endast var en tillfällig taktik. Det var ”blott fraser och tomma ord”, enligt von Born, som varnade alla inom SFP för att godtroget lita på ytterhögerens utsagor.

Inom det borgerliga blocket var det speciellt Samlingspartiet som såg stor potential i samarbetet med ytterhögeren. Partiet var redo att överge de äktfinska kraven och i stället sätta fokus på kampen mot kommunismen. Tanken var att medan äktfinskheten splittrade de

borgerliga krafterna i Finland, kunde en gemensam kamp mot en annan inre fiende förena dem. Skulle samarbetet med ytterhögern göra deras krav mer moderata? Kunde man använda ytterhögern för att komma till makten och samtidigt hålla deras politiska utspel under kontroll?

Medan den anti-kommunistiska hysterin slog igenom på bred front i Finland kunde man under SFP:s partidagar i Åbo i maj 1930 höra tunga liberala röster inom partiet konstatera att den kommunistiska rörelsen i Finland varken utgjorde en fara för landets samhällsordning eller självständighet. Den liberala flygeln inom SFP vågade ifrågasätta ytterhögerns propaganda.

Högerkrafterna inom SFP, som under flera år varit skeptiska till partiets samarbete med socialdemokraterna, såg sin chans och meddelade att "nya krafter" måste väljas in i partiledningen som var beredda att bekämpa kommunismen. I Nyland försökte högerfraktionen förhindra Ernst von Born att ställa upp i riksdagsvalet 1930, men misslyckades med några rösters marginal.

I Österbotten var partiet splittrat i Allmogeförbundets kandidater som var emot samarbetet med ytterhögern och Bondeförbundets kandidater som önskade ingå valförbund med de finska borgerliga. Vasabladets chefredaktör Edvin Sundqvist förutspådde att ett finsk-svenskt borgerligt valförbund i Österbotten skulle leda till att finlandssvenska röster skulle gå över till Socialdemokraterna. Samarbetet skulle alltså leda till att den finlandssvenska väljarkåren splittrades ytterligare och SFP:s roll som ett brett folkparti skulle vara all.

SFP var sprängfärdigt under sommaren 1930. Partiet var tudelat i en högerfalang som bejakade samarbetet med ytterhögern och en liberal falang som förkastade det som en ohelig allians. Till exempel von Born förutspådde att genast då Lapporörelsen och de finska borgerliga hade eliminerat kommunismen, skulle de därefter vända sig mot följande inre fiende, nämligen finlandssvenskarna.

Denna övertygelse påverkade på ett avgörande sätt von Borns inställning till den borgerliga alliansen med ytterhögern. Under enorm nationell press böjde sig SFP:s liberala falang att hösten 1930 rösta för kommunistlagarna, vilket krävdes av ytterhögern och de borgerliga partierna.

Vid detta skede hade det finska högerblocket pressat allt ur sitt samarbete med SFP och därmed kunde borgfreden upplösas på finskt initiativ. Äkthetens kunde återvända. Ytterhögens Mäntsäläuppror i februari 1932 utgjorde det definitiva slutet för både Lapporörelsen och borgfreden mellan språkgrupperna. Ytterhögens "tvåspråkighetstid" var över.

Ifall ytterhögern konsekvent hade intagit en äkthetens ståndpunkt skulle dess inflytande i Svenskfinland förblivit marginellt. Så länge ytterhögern tonade ner sin språkpolitiska ståndpunkt orsakade den allvarliga splittring inom SFP. Det var sant då, och verkar gälla även i dag. Den splittring som uppstod inom SFP 1930 varade fram till nästa riksdagsval 1933. De SFP-kandidater som tidigare förespråkade samarbete med ytterhögern fick se sig uttrötade och von Borns liberala linje blev förhärskande.

SFP:s ställningstagande mot den finska ytterhögern visade sig vara en vägvisare för hela den finska borgerligheten och speciellt Samlingspartiet. För de övriga borgerliga partierna tog det mycket längre att inse sina felsteg. Samlingspartiet vände sig emot ytterhögern först efter det katastrofala valsamarbetet med Lapporörelsens högerradikala arvtagare IKL under sommaren 1933. Ytterhögern var en opålitlig och nyckfull samarbetspartner även för de finska borgerliga.

För SFP slutade konfrontationen med ytterhögern i en allt starkare konsolidering av partiet. Ernst von Born vädjade vid SFP:s partidagar 1933: "Skådespelet i söndringens tecken från 1930 får icke upprepas, under inga omständigheter". Sällan hade partiet varit så enat då det markerat sitt avståndstagande till ytterhögern.

I historiens backspegel kan man tydligt se att äktfinnarnas dåtida betygelser om språkneutralitet framstår minst lika misstänksamma som Sannfinländarnas utsagor om nolltolerans mot rasism i dagens Finland. Det är blott fraser och tomma ord, för att citera en finlandssvensk som framgångsrikt visat exempel på hur man motarbetar ytterhögerens framfart.

Texten baserar sig på det av SLS finansierade forskningsprojektet "Den finlandssvenska antifascismen" vid ÅA.

Kasper Braskén